

- Shkola. (in Ukr.)
11. Serikov, V. V. (1994). *Personal approach in education: concepts and technologies*. Volgograd: Pieriemiena. (in Russ.)
12. Slastienin, V. A. & Mishchenko, A. I. (1991). Professional and pedagogical Modern Teacher Preparation. *Sovietskaia pedahohika (Soviet Pedagogics)*, 10, 79-84. (in Russ.)

Новак Ольга Михайлівна - к. п. н., старший викладач кафедри педагогіки ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», Україна. **ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ЗАСТОСУВАННЯ АВТОРСЬКИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

Анотація. Стаття присвячена аналізу сучасних вимог та підходів до професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. Особлива увага приділяється сутності та структурі готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування авторських технологій у професійній діяльності. У статті подано власне тлумачення феномену «готовність майбутнього вчителя початкових класів до застосування авторських технологій». Доводиться, що готовність майбутніх учителів початкових класів до застосування авторських технологій є складовою їх готовності до інноваційної діяльності, у структурі мотиваційно-орієнтаційного, змістовно-операційного та оцінно-рефлексивного компонентів. У статті зазначається, що готовність майбутніх учителів початкових класів до застосування авторських технологій потрібно розглядати з позиції особистісного підходу.

Ключові слова: професійна готовність, інноваційна діяльність, професійно-педагогічна діяльність, педагогічна технологія, професійна компетентність, авторська технологія, особистісний підхід, майбутні учителі початкових класів.

Стаття надійшла до редакції 22.03.2016
Стаття прийнята до публікації 6.04.2016 р.

УДК 377.35-057.875-057.21:504:624

Осадча М.В.,
здобувач кафедри педагогіки
і методики технологічної освіти,
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка, Україна

ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРИ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ БУДІВЕЛЬНОГО ПРОФІЛЮ

Анотація. Стаття присвячена проблемі формування екологічної компетентності майбутніх майстрів виробничого навчання. У статті виокремлено та проаналізовано структурні складники екологічної компетентності майбутніх фахівців, представлено критерії, параметри і показники даного поняття.

Ключові слова: компетентність, екологічна компетентність, екологічні знання, ціннісні орієнтації, екологічна діяльність, критерії, параметри, показники.

Постановка проблеми. Сьогодення вимагає від вищої освіти нових норм та стандартів щодо екологічної складової. Причина цієї перебудови пояснюється глобальною екологічною кризою, яка охоплює всі інституції (науку, виховання, економіку, виробництво та ін.). На сьогодні важливим залишається формування екологічної компетентності в поєднанні з отриманням професії під час навчання у вищій школі. Особливої уваги потребують питання професійної освіти. Саме формування екологічної компетентності майбутніх майстрів виробничого навчання в цілому та будівельного профілю зокрема є надзвичайно важливим процесом, адже нинішні студенти в своїй

подальшій роботі відповідають за рівень екологічної освіченості та зорієнтованості своїх вихованців. Незважаючи на численні публікації дана тема дослідження розкрита не в повній мірі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. Останнім часом проблемі формування екологічної компетентності майбутніх фахівців приділяється велика увага. Так, теорію та практику даної проблеми розглядали ряд науковців, а саме: Т. Бакіров, О. Бондар, С. Левків, Л. Лук'янова, О. Пруцакова, І. Родигіна, Ю. Шапран. Цінними для нашого дослідження є праці науковців, які розкривають процес формування екологічної компетентності фахівців різного освітньо-кваліфікаційного рівня. Зокрема, Л. Титаренко розглядає формування екологічної компетентності студентів біологічних спеціальностей університету; Н. Черновол – формування екологічної компетентності студентів у процесі технологічних практик; О. Герасимчук – формування екологічної компетентності майбутніх гірничих інженерів у процесі професійної підготовки; О. Гуренкова – формування екологічної компетентності майбутніх фахівців водного транспорту в умовах кредитно-модульної системи навчання.

Визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. Разом із тим, як свідчать результати численних наукових досліджень, немає єдиного підходу до розкриття структури екологічної компетентності.

Метою статті є обґрунтування та аналіз структури екологічної компетентності майбутніх майстрів виробничого навчання будівельного профілю в процесі професійної підготовки.

Викладення основного матеріалу дослідження. Кожна людина певним чином взаємодіє з навколишнім середовищем, виступаючи споживачем природних ресурсів у чистому вигляді (повітря, води), продуктів, що виготовлені з них (промислові товари) чи використовує їх (продукти харчування). Разом зі споживанням ресурсів кожна доросла людина впливає на довкілля в процесі професійної діяльності. Професій, що не впливають на стан довкілля, немає. Різниця полягає лише в обсягах, характеристиках та способах впливу. Максимальне зменшення негативного впливу на довкілля під час професійної діяльності є ознакою високого рівня професійної екологічної компетентності робітника чи службовця [1].

Екологічна компетентність, як зазначає О. Гагарін – інтегративна характеристика особистості, яка включає екологічні знання; уявлення про характер і норми взаємодії людини з навколишнім середовищем; уявлення про природу як найважливішої цінності; готовність, вміння розв'язувати екологічні проблеми; досвід участі у практичних справах щодо збереження та поліпшення стану навколишнього середовища; екологічно значущі особистісні якості (гуманність, емпатійність, ощадливість, «екологічну» відповідальність за результати діяльності) [2].

Сьогодні одним з головних завдань в будівництві стає облік і аналіз всіх антропогенних навантажень на навколишнє середовище і оцінка дії на нього для збереження і підтримки екологічної рівноваги. У місцях будівництва спостерігається високий рівень забруднення повітря, води, ґрунту, що в кінцевому підсумку призводить до зменшення біорізноманіття [3, с. 299].

Під час будівництва відбувається знищення екосистеми і створення на її місці штучної системи для життя людей. Наскільки вона буде прийнятна для людини, що є частиною екосистеми, а не техногенного середовища, залежатиме від будівельника, задача якого не порушити рівновагу в природному середовищі, забезпечивши її стійкість, гармонійно поєднавши будівлі і споруди з природними компонентами екосистеми. Будівництво є яскравим прикладом антропогенної діяльності, що часто справляє серйозну негативну дію не тільки на окремі компоненти навколишнього середовища і їх збереження, але і на стійкість екосистем в цілому [3, с. 299].

Саме тому актуальною нині є проблема формування екологічної компетентності майбутнього майстра виробничого навчання будівельного профілю. Адже, майстер виробничого навчання визначає шляхи ефективного формування професійних знань, умінь та навичок, а також сприяє формуванню конкурентноспроможного працівника на ринку праці. Від його професійного досвіду залежать морально-етичні якості майбутнього працівника, його ставлення до природи, екологічна відповідальність особистості.

Під час навчання у ВНЗ підвищується рівень екологічної відповідальності, адже під час проходження виробничих практик майбутні будівельники усвідомлюють практичну значущість своїх вчинків та зосереджуються на наслідках необачно прийнятих рішень. Питання екологічної компетентності є актуальними протягом всього періоду навчання.

Підтримуючи твердження науковців, ми схилиємося до думки, що екологічна компетентність майбутніх будівельників – це набір певних екологічних якостей, цінностей та установок, які необхідні спеціалісту певної галузі для прогнозування наслідків своєї діяльності. Адже всі види впливу будівництва на навколишнє середовище можна класифікувати за наступними екологічними ознаками: вилучення з навколишнього середовища і привнесення в навколишнє середовище. Всі дії впливають на стійкість екосистем і знижують якість навколишнього середовища або прямо, або опосередковано [3, с. 299].

Серед науковців немає єдиної думки щодо трактування та виокремлення структурних компонентів екологічної компетентності. О. В. Гуренко та Л. Б. Лук'янова виділяють наступні складові компоненти, які є частиною моделі формування екологічної компетентності майбутніх фахівців водного транспорту, а саме : *аксіологічний* (ціннісно-мотиваційний) - формує внутрішні мотиви, що спонукають особистість до екологічної діяльності, залежить від сфери переживань ґрунтується на формуванні духовних, теоретико-пізнавальних передумов, морально-етичного ставлення до навколишнього середовища у професійній діяльності та повсякденному житті; *когнітивний* (знаннево-змістовий) – забезпечує науковість та інноваційність знань, заснованих на перевірених наукою та практикою положеннях; *діяльнісний* (практично-технологічний) - забезпечує формування практичних вмінь екологічної діяльності (професійної та побутової); передбачає створення умов, за яких учням не просто передаються певні екологічні знання, а за допомогою усієї системи педагогічних технологій моделюється й відтворюється зміст реальної діяльності людей у природі та суспільстві; *нормативний* - спрямований на засвоєння та впровадження системи екологічних норм, законів, приписів, правил щодо діяльності й поведінки кожної особистості як громадянина взагалі й фахівця зокрема [4, с. 27-29].

Зазначимо, що Ю. П. Шапран у своєму дослідженні виокремлює: *мотиваційно-ціннісний* (сукупність потреб, мотивів, інтересів, ціннісних орієнтацій, спрямованість на реалізацію екологічно спрямованих професійних здібностей); *когнітивно-діяльнісний* (сукупність екологічних знань, умінь і навичок, практична готовність до здійснення екологічно доцільної діяльності) та *особистісно-рефлексивний* (сукупність важливих для екологічної діяльності особистісних якостей – співробітництво, гуманізм, відповідальність, комунікативність, емпатійність, оптимізм, емоційна стійкість, рефлексія тощо) компоненти [5, с. 322].

На основі вище зазначеного ми розробили структуру екологічної компетентності майбутніх майстрів виробничого навчання будівельного профілю, до складу якої увійшли три складники: *когнітивно-інтелектуальний*, *емоційно-ціннісний* та *діялісно-поведінковий*.

Когнітивно-інтелектуальний складник екологічної компетентності є підґрунтям відповідального ставлення особистості до оточуючого середовища, стереотипу мислення, практичних умінь, навичок екологічно доцільної поведінки у системі взаємозв'язків “людина – природа”, чіткої мотивації, активної участі у суспільних природоохоронних заходах, а також потреби у власній причетності до збереження, відтворення й охорони

природних ресурсів [6]. За когнітивним складником майбутній фахівець має усвідомлені, міцні й системні природничо-наукові знання, може їх відтворювати, прагне засвоювати нові знання, здатний використовувати окремі поняття й закономірності у професійній діяльності, володіє науковими поняттями [7].

Емоційно-ціннісний складник передбачає особистісну відповідальність перед собою та іншими за стан довкілля і природних ресурсів; емоційно-ціннісне переживання за стан довкілля, готовність та причетність до вирішення екологічних проблем [8, с.129].

Діяльнісно-поведінковий складник характеризує дії і вчинки, які формують екологічну компетентність; систему ставлень до себе, інших, природи. Тобто, це сукупність умінь і навичок використовувати природничо-наукові знання в практичному вирішенні професійних завдань [7, с.19].

Для кожного складника екологічної компетентності ми визначили критерії. Когнітивно-інтелектуальному складнику відповідає знаннєвий критерій. Основою цього критерія є екологічні знання. Екологічні знання – це логічний результат процесу пізнання природи, її стану на основі взаємозв'язків в системі «людина – суспільство – природа», адекватне відображення її у свідомості людини у вигляді екологічних уявлень, понять, суджень, теорій. Науковці зазначають, що екологічні знання включають усвідомлення та розуміння дії екологічних законів, принципів взаємовідносин різних об'єктів природи між собою та з людиною, організації, управління, використання та збереження природи і її ресурсів [9, с.162].

Емоційно-ціннісний складник характеризує особистісний критерій, основою якого є ціннісні орієнтації. Вони є компонентом складної структури ставлень особистості до умов її існування та діяльності, пов'язуючи в єдине ціле суспільне, групове й індивідуальне у свідомості та поведінці. Наявність сталих ціннісних орієнтацій характеризує зрілість особистості, виступає як узагальнений показник рівня духовного розвитку [10].

Діяльнісно-поведінковому відповідає дієвий критерій, основою якого виступає екологічна діяльність. Вона відображає всілякі види людської діяльності, що відносяться до вивчення, освоєння, збереження і перетворення природного середовища існування людини і її виживання [11, с.74].

Виокремлені критерії характеризуються наступними показниками: наміри, знання, уміння.

У відповідності до виокремлених критеріїв і показників визначено параметри. Знаннєвий критерій характеризує наступні параметри: розуміння сутності екологічної компетентності; позитивне ставлення до навколишнього середовища; усвідомлення складних стосунків між людиною та навколишнім середовищем; осмислення нагальних змін в системі «природа-суспільство» та ін.

Нині необхідне поєднання багатьох екологічних складових в єдину систему з метою подолання споживацького ставлення до природного середовища та посилення особистої відповідальності на різних рівнях (місцевих, регіональних, національних та глобальних).

Основними показниками особистісного критерія є: моральні якості, екологічна мотивація, внутрішні позиції. Особистісний критерій характеризує наступні параметри: визначення характеру відношення до природи з позицій моральності та місця моральних цінностей в системі загальнолюдських цінностей; узагальнення внутрішніх позицій людини (бажання, інтерес, прагнення) щодо збереження навколишнього середовища та ін.

Основними показниками дієвого критерія є: освітня, професійна та громадська діяльність. Дієвий критерій характеризує наступні параметри: аналіз основних причин і мотивів людських вчинків до природи та обізнаність щодо наслідків; готовність відповідати перед суспільством за наслідки власної екологічної діяльності та ін.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Таким чином, на підставі аналізу психолого-педагогічної літератури та власних досліджень визначено основні складові

екологічної компетентності майбутніх майстрів виробничого навчання (когнітивно-інтелектуальний, емоційно-ціннісний та діяльнісно-поведінковий) та їх зміст, уточнено критерії, параметри та показники сформованості кожного складника. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Тому подальші дослідження будуть спрямовані на визначення рівня сформованості екологічної компетентності у студентів.

Список використаної літератури

1. Бондар О. І. Екологічна освіта для сталого розвитку у запитаннях та відповідях : науково-методичний посібник для вчителів / за ред. О. І. Бондаря. – Херсон: Гринь Д.С., 2015. – 228 с.
2. Гагарин А.В. Экологическая компетентность личности: психолого-акмеологическое исследование. М.: Издательство РУДН, 2011. 160 с.
3. Степанюк Н. Вплив об'єктів будівництва на навколишнє середовище/ Степанюк Н., Медведєва О.В. // Наукові записки: збірник наукових праць Кіровоградського національного технічного університету/ [ред. кол. : Черновол М.І. (гол. ред.) та ін.]. – Кіровоград: КНТУ, 2010. – Вип.10. – Частина II. – 326 с.
4. Лук'янова Л. Б., Гуренкова О. В. Екологічна компетентність майбутніх фахівців. Навчально-методичний посібник. – Київ-Ніжин: ПП Лисенко, 2008. – 243 с.
5. Шапран Ю. П. Сутнісні ознаки, структурні компоненти і вимірювання екологічної компетентності студентів-біологів педагогічного університету [Електронний ресурс] / Ю. П. Шапран // Педагогічна освіта: теорія і практика. - 2015. - Вип. 18. - С. 320-325.
6. Білик Л.І. Дослідження сформованості когнітивного компонента екологічної компетентності студентів технологічного університету. /Ключка С.І., Чемерис І.А // Materiały VIII Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji "Dynamika naukowych badań – 2012" (07 – 15 lipca 2012 roku) ; Volume15. Psychologia i socjologia.: Przemysł. Nauka i studia. - С. 69 – 72.
7. Білецька, Г.А. Критерії, показники й рівні сформованості природничо-наукової компетентності майбутніх екологів / Г.А.Білецька // Освіта та педагогічна наука. – 2014. – № 2. – С. 19-24.
8. Пашенко О. В. Формування екологічного світогляду підлітків в умовах дитячих природоохоронних об'єднань / О. В. Пашенко // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. - 2014. - Вип. 18(2). - С. 127-134.
9. Задорожна О. Формування екологічних переконань у студентів педагогічних університетів засобами природоохоронної роботи /О.Задорожна // Проблеми підготовки сучасного вчителя : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол. : Побірченко Н.С. (гол. ред.) та ін.]. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2012. – Випуск 5. – Частина 1. – 279 с.
10. Федух І. С. Визначення змісту поняття "ціннісна орієнтація" у сучасній психолого-педагогічній науці / І. С. Федух. // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. - 2011. - Вип. 3.
11. Радей А.С. Екологічна свідомість і культура: теоретико-методологічний аспект / А. С. Радей // Вісник національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". Філософія. Психологія. Педагогіка : збірник / М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т України "Київський політехнічний інститут". - К. : Політехніка, 2008. - № 3 (24)/2008. - С. 74-78

Osadcha M.V. - applicant of the Chair of Pedagogies and Methods of Technological Education Glukhiv National Pedagogical University, named after Oleksandr Dovzhenko, Ukraine. **THE PECULARITIES OF THE ECOLOGICAL COMPETENCE STRUCTURE OF FUTURE MASTERS OF INDUSTRIAL TRAINING OF CONSTRUCTION PROFILE**

Abstract

Introduction. Contemporaneity demands the appliance of the new forms and standards as for the environmental component on the high school. Today the formation of ecological competence in combination with getting a profession during the high school studying is being important. Just the formation of ecological competence of future industrial training masters in general, is the extremely important process through the modern students are responsible for the level of ecological and orientation of their pupils in future. Despite the numerous publications the given research topic is not fully investigated.

Purpose. Allocation and justification of the structural components of ecological competence of future industrial training masters of construction profile in the process of professional training clarification of criteria, parameters and indices of moulding of every of them.

Results. The attention is accentuated on the problem of forming of ecological competence of future industrial training masters. The development of construction sphere, particularly, puts a priority on environmental issues. During the process of the professional training there formed the ecological competence of future specialists. The given competence is especially important for the masters of industrial training. In the investigation mrrerhed the separate structural components of ecological competence of future industrial training masters of construction profile: cognitive-intellectual, emotional-

valuable, activity-behavioral. The criteria, parameters, definitions of given structures are defined more exactly.

Originality. Due to the analysis there created the structure of ecological competence of future industrial building masters of construction profile for the first time. Three components are input to the composition of the: cognitive-intellectual, emotional-valuable, activity-behavioral. Scientific conception about the essence structure of the process of formation of ecological competence of masters of industrial training of construction profile, the notion "the masters of industrial building".

Conclusion. We analyzed the literature of psychology and pedagogics and determine the components of ecological competence of future masters of industrial training of construction profile (cognitive-intellectual, emotional-valuable, activity-behavioral). There also determine the criteria, parameters and definitions of above mentioned components. The results given due to the investigation are recommended to use in the organization and the diagnostics of the process of formation of ecological competence of the above-mentioned category of specialists. The study does not cover all aspects of the problem. That is why further investigation will be oriented on the definition of the level of moulding of ecological competence of students.

Keywords: competence, environmental expertise, environmental knowledge, values, environmental activities, criteria and parameters parameters

References:

1. Bondar, O. I., Baranovska V. Ie., Yeresko O. V. (2015). In O. I. Bondar (Ed.). *Environmental education for sustainable development in Questions and Answers*. Kherson: Hrin D.S. (in Ukr.).
2. Gagarin, A.V. (2011). *Environmental competence of the person: psychological study*. Moscow: Publisher RUDN (in Rus.).
3. Stepaniuk, N. & Medvedieva, O. (2010). The impact of construction on the environment. *Scientific notes: scientific research journal Kirovograd National Technical University*, 10, II. (in Ukr.).
4. Luk'ianova, L. B. & Hurenkova, O. V. (2008). *Environmental competence of future specialists*. Kiev-Nizhin: PP Lysenko (in Ukr.).
5. Shapran Yu. P. (2015). The essential characteristics, structural components and measuring the ecological competence of students in biology Pedagogical University. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka (Teacher education: Theory and Practice)*, 18, 320-325. (in Ukr.).
6. Bilyk, L.I., Kliuchka, S.I., Chemerys, I.A. The study cognitive component of formation of ecological competence of students University of Technology. *Materials VIII International scientific-practical conference "The dynamics of scientific research - 2012"*; 15, 69 – 72. (in Ukr.).
7. Biletska, H. A. (2014). Criteria, indicators and levels of natural and scientific competence of environmentalists. *Osvita ta pedahohichna nauka (Education and teaching science)*, 2, 19-24. (in Ukr.).
8. Pashchenko, O. V. (2014). Formation of ecological outlook of teenagers in children's environmental associations *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi (Theoretical and methodological problems of education of children and youth)*, 18(2), 127-134. (in Ukr.).
9. Zadorozhna, O. (2012). Formation of environmental beliefs in students of pedagogical universities by means of conservation. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia: zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychyny (The problems of modern teacher: scientific research journal Uman State Pedagogical University named Pavla Tychyny)* (in Ukr.).
10. Fedukh, I. S. (2011). The definition of what constitutes "value orientation" in modern psychological and pedagogical science. *Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy (Bulletin of the National Academy of State Border Service of Ukraine)*, 3 (in Ukr.).
11. Radei, A.S. (2008). Environmental consciousness and culture: theoretical and methodological aspects. *Visnyk natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy "Kyivskiy politekhnichny i nstytut". Filosofiia. Psykholohiia. Pedahohika (Bulletin of the National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute". Philosophy. Psychology. Pedagogy)*, 3 (24), 74-78 (in Ukr.).

Стаття надійшла до редакції 15.03.2016
Стаття прийнята до публікації 6.04.2016 р.